

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про припинення конституційного провадження у справі за конституційними поданнями 57 та 69 народних депутатів України щодо “визнання неконституційними актів, прийнятих на засіданні частини народних депутатів України у приміщенні “Українського дому” 21 січня та 1 лютого 2000 року

м. К и ї в
27 червня 2000 року
№ 2-уп/2000

Справа № 1-27/2000

Конституційний Суд України у складі суддів Конституційного Суду України:

Скоморохи Віктора Єгоровича – головуєчий,
Вознюка Володимира Денисовича,
Євграфова Павла Борисовича,
Козюбри Миколи Івановича,
Корнієнка Миколи Івановича,
Костицького Михайла Васильовича,
Малинникової Людмили Федорівни,
Мартиненка Петра Федоровича,
Мироненка Олександра Миколайовича,
Німченка Василя Івановича,
Розенка Віталія Івановича – суддя-доповідач,
Савенка Миколи Дмитровича,
Селівона Миколи Федосовича,
Тимченка Івана Артемовича,
Тихого Володимира Павловича,
Чубар Людмили Пантеліївни,
Шаповала Володимира Миколайовича,
Яценка Станіслава Сергійовича,

за участю представників суб'єктів права на конституційне подання – Сіренка В.Ф., Марченка В.Р., народних депутатів України; представників Верховної Ради України – Задорожнього О.В., Лавриновича О.В., народних депутатів України; залученого до участі у розгляді справи Селіванова А.О. – Постійного представника Верховної Ради України в Конституційному Суді України; уповноважених представників: від Міністерства юстиції України – Хандуріна М.І., заступника Міністра юстиції України, від Прокуратури України – Кудрявцева В.В., заступника Генерального прокурора України, Бурдоля Є.П., начальника відділу Генеральної прокуратури України,

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційними поданнями 57 та 69 народних депутатів України щодо “визнання неконституційними актів, прийнятих на засіданні частини народних депутатів України у приміщенні “Українського дому” 21 січня та 1 лютого 2000 року.

Приводом для розгляду справи відповідно до статей 39, 40 Закону України “Про Конституційний Суд України” стали конституційні подання 57 та 69 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) “актів, прийнятих на засіданні частини народних депутатів України у приміщенні “Українського дому” 21 січня та 1 лютого 2000 року.

Ухвалою Колегії суддів Конституційного Суду України з конституційних звернень (подань) від 24 лютого 2000 року на підставі статті 58 Закону України “Про Конституційний Суд України” ці конституційні подання були об'єднані в одне конституційне провадження у справі.

Підставою для розгляду справи є наявність спору стосовно відповідності Конституції України (конституційності) актів, про які йдеться у конституційних поданнях.

Заслухавши суддю-доповідача Розенка В.І., пояснення Сіренка В.Ф., Марченка В.Р., Задорожнього О.В., Лавриновича О.В., Селіванова А.О., Хандуріна М.І., Кудрявцева В.В., показання свідків Кравчука Л.М., Мартинюка А.І., Медведчука В.В., Ткаченка О.М. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

у с т а н о в и в :

1. Суб'єкти конституційного подання звернулись до Конституційного Суду України з клопотанням щодо “визнання неконституційними

депутатів України у приміщенні “Українського дому” (офіційна назва – Національний комплекс “Експоцентр України”) 21 січня та 1 лютого 2000 року.

Автори конституційних подань стверджують, що на початку поточного року група народних депутатів України оголосила себе більшістю і, підмінивши діючий парламент, поза межами приміщення Верховної Ради України, в “Українському домі”, прийняла 21 січня та 1 лютого 2000 року ряд “так званих правових актів”, якими було внесено зміни до Регламенту Верховної Ради України, відкликано Голову та Першого заступника Голови Верховної Ради України, керівників її комітетів та апарату Верховної Ради України і замість них обрано чи призначено інших осіб.

В конституційних поданнях зазначається, що “так звана більшість” відсторонила від участі у прийнятті рішень частину депутатів, що “відокремлення “більшості” відбулося без процедури організаційного і юридичного оформлення, а рішення готувалися без участі комітетів Верховної Ради України. Суб’єкти конституційного подання стверджують також, що було знехтувано встановлені Регламентом Верховної Ради України режим засідань, порядок реєстрації, підрахунку голосів та порушено конституційні повноваження Голови і Першого заступника Голови Верховної Ради України при “так званому їх відкликанні”.

На думку суб’єктів конституційного подання, зазначені акції вчинені на порушення статей 5, 19, 78, 84, 88, 89 Конституції України та норм Регламенту Верховної Ради України і “є нічим іншим, як антиконституційними діями, державним переворотом, узурпацією влади, тяжким державним злочином, за який передбачена кримінальна відповідальність”.

2. Представники Верховної Ради України обстоювали позицію, що досліджувані заходи здійснені з метою припинити узурпацію влади Головою Верховної Ради України та налагодити плідну роботу парламенту. З допомогою цих дій, вчинених в межах Конституції України, було вирішено поточні політичні проблеми. Постанови ж стосувалися кадрових питань, правил внутрішньоорганізаційного характеру і прийняті у повній відповідності з вимогами статей 84, 91 Конституції України, тобто на пленарному засіданні Верховної Ради України, більшістю від її конституційного складу, особисто народними депутатами України шляхом голосування, що засвідчує реалізацію ними своєї волі.

Як вважають представники Верховної Ради України, за змістом Конституції України та практикою парламенту пленарним є таке засідання Верховної Ради України, на якому присутня кількість

народних депутатів України, достатня для прийняття рішення. Що ж до повноважень комітетів, то, на їх думку, в Конституції України немає будь-якої заборони розгляду та прийняття рішень Верховною Радою України без попередньої їх підготовки відповідними комітетами.

3. Конституційний Суд України виходить з того, що події у Верховній Раді України 21 січня та 1 лютого 2000 року не мали наслідком порушення принципів Конституції України, які є основою конституційного ладу держави.

Всі органи влади, в тому числі законодавчої, здійснюють свої повноваження у встановлених Конституцією України межах. Не відбулося змін і в структурі Верховної Ради України, яка працює сесійно. Збережені публічність та принцип більшості у прийнятті рішень. Верховна Рада України, її депутатський корпус і надалі є об'єктивним і важливим чинником державного розвитку. Парламент здійснює законодавчу діяльність та повноваження щодо парламентського контролю, бере участь у формуванні органів виконавчої і судової влади, підтримує міжнародні зв'язки.

Що ж до тверджень представників суб'єктів конституційних подань про вчинення деякими народними депутатами України злочинів, то оцінювати їх мають правоохоронні органи, а приймати рішення по суті в разі підтвердження – лише суди загальної юрисдикції.

4. Порушене у конституційних поданнях та на відкритій частині пленарного засідання питання легітимності Верховної Ради України в результаті поділу депутатів на дві групи не може бути розглянуто Конституційним Судом України, оскільки воно не належить до його компетенції.

Правова природа, конституційний склад єдиного законодавчого органу, ознаки його повноважності визначені Конституцією України. Народних депутатів України було обрано в березні 1998 року строком на чотири роки. За Конституцією України повноваження Верховної Ради України припиняються у день відкриття першого засідання Верховної Ради України нового скликання (стаття 90).

Тільки Президент України має конституційне право достроково припинити повноваження Верховної Ради України і тільки за виняткової обставини: якщо протягом тридцяти днів однієї чергової сесії її пленарні засідання не можуть розпочатися (статті 90, 106 Конституції України).

Конституційний Суд України констатує, що коригування окремих регламентних норм не може бути самодостатнім для того, щоб змінити конституційний статус парламенту.

5. Стосовно клопотання авторів конституційних подань визначити статус депутатської більшості в парламенті Конституційний Суд України зазначає таке.

Конституція України (стаття 91) визначила, що Верховна Рада України приймає закони, постанови та інші акти більшістю від її конституційного складу. У спеціально передбачених Конституцією України випадках (статті 94, 111) парламент приймає свої акти не менш як двома третинами та не менш як трьома четвертими від конституційного складу Верховної Ради України. Стаття 89 Конституції України передбачає також, що рішення про створення тимчасових слідчих комісій може бути прийнято, якщо за нього проголосувала не менш як одна третина від конституційного складу Верховної Ради України. Відповідно до статті 135 Конституції України затвердження Верховною Радою України Конституції Автономної Республіки Крим має бути здійснено не менш як половиною від конституційного складу Верховної Ради України.

Таким чином, поняття більшості у Верховній Раді України як способу прийняття рішень визначено в Основному Законі України. Питання створення більшості у парламенті на основі об'єднання депутатських фракцій і груп перебуває поза сферою повноважень Конституційного Суду України.

Проблему створення працюючої парламентської коаліції, здатної ефективно втілювати в життя сформовані політичні програми, має вирішувати Верховна Рада України політичними та регламентними заходами.

6. Суб'єкти конституційного подання та їх представники у Конституційному Суді України також зверталися до проблеми регламенту, мотивуючи неконституційність прийнятих в "Українському домі" актів порушеннями Регламенту Верховної Ради України.

Конституційний Суд України зазначає, що в більшості європейських держав існує принцип, згідно з яким правила процедури є внутрішньою справою парламенту, оскільки законодавча влада має достатньо засобів самоконтролю та перевірки прийнятих нею рішень.

В Україні питання організації та порядку роботи Верховної Ради України віднесені до сфери конституційно-правової регламентації. Виходячи з того, що функціональний аспект

законодавчого процесу чітко регламентований процедурами, дотримання яких є умовою визнання рішень парламенту безспірно прийнятими, Конституція України поставила регламент Верховної Ради України на рівень закону.

Так, відповідно до статті 82 Конституції України порядок роботи Верховної Ради України встановлюється Конституцією України та законом про регламент. Статтею 88 Конституції України визначено, що Голова Верховної Ради України здійснює надані йому конституційні повноваження виключно у порядку, визначеному законом про регламент Верховної Ради України. Реалізувати ці вимоги Основного Закону без спеціального правового механізму неможливо.

У процесі пленарного засідання порушувалося питання про давно назрілу необхідність прийняття комплексного, узгодженого з нормами Конституції України закону про регламент Верховної Ради України, в якому мали б дістати відображення механізми захисту інтересів парламентської меншості, гарантування їй доступу до процесу законотворення та впливу на нього.

Незважаючи на те, що Конституція України залишила значний простір для законодавчого врегулювання основних напрямів діяльності парламенту, що підкреслює його самостійність та незалежність у вирішенні питань процедури, закон про регламент Верховної Ради України ще не прийнято. Ця важлива проблема потребує нагального законодавчого врегулювання, оскільки будь-який носій влади повинен діяти згідно з Конституцією та законами України.

Відповідно до статті 8 Конституції України закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй. Регламент Верховної Ради України не повністю відповідає цим вимогам, оскільки прийнятий ще в 1994 році. Закони України “Про комітети Верховної Ради України” та “Про статус народного депутата України” також прийняті раніше чинної Конституції України. За таких умов складно уникати понятійних розбіжностей, неоднозначного розуміння юридично значущих категорій.

Конституційний Суд України у своєму Рішенні від 3 грудня 1998 року (справа про утворення фракцій у Верховній Раді України) зазначив, що Регламент від 27 липня 1994 року як нормативно-правовий акт не є законом і чинний у частині, що не суперечить Конституції України. Було також наголошено, що питання організації і порядку діяльності Верховної Ради України повинні вирішуватись виключно законом про регламент Верховної Ради України.

Вирішуючи цю справу, Конституційний Суд України виходить з того, що згідно зі статтею 152 Конституції України підставою для визнання правових актів неконституційними можуть бути порушення лише тих процедур їх розгляду, ухвалення або набрання чинності, які встановлені Конституцією України. Відповідно до Основного Закону України парламентські процедури повинні бути встановлені, як уже зазначалося, законом про регламент Верховної Ради України.

Отже, визначати відповідність будь-яких актів Верховної Ради України нормам діючого Регламенту, який не є законом, за відсутності порушень конституційних процедур їх розгляду, ухвалення або набрання ними чинності до компетенції Конституційного Суду України не належить.

Сформулювати в законі про регламент Верховної Ради України правила внутрішнього розпорядку, права парламентських фракцій та депутатських груп, принципи законотворчої етики зобов'язана за Конституцією України саме Верховна Рада України. Конституційний Суд України не має правових підстав втручатися у вирішення цих питань.

7. Таким чином, проведене Конституційним Судом України дослідження свідчить, що предмет оскарження виник з факту партійно-фракційного розмежування у парламенті, має регламентне, процедурне, політико-моральне значення, а рішення, прийняті в “Українському домі”, є, по суті, елементом політичного процесу.

До повноважень Конституційного Суду України не належить оцінка адекватності цих рішень суспільно-політичним реаліям та груповим і особистим інтересам народних депутатів України. Хоч би якими дискусійними були ці проблеми, вони є проблемами самої Верховної Ради України.

З огляду на викладене правомірно зробити висновок, що Конституційний Суд України як єдиний орган конституційної юрисдикції не наділений повноваженнями вирішувати цю справу по суті, оскільки не має права втручатися у політичні та внутрішньоорганізаційні питання діяльності Верховної Ради України, вдосконалювати чинні нормативні акти, заповнюючи наявні в них прогалини.

На основі викладеного, керуючись статтями 147 та 150 Конституції України, статтями 45, 51 Закону України “Про Конституційний Суд України” та § 51 Регламенту Конституційного Суду України, Конституційний Суд України

у х в а л и в :

1. Припинити конституційне провадження у справі за конституційними поданнями 57 та 69 народних депутатів України щодо “визнання неконституційними актів, прийнятих на засіданні частини народних депутатів України у приміщенні “Українського дому” 21 січня та 1 лютого 2000 року на підставі пункту 3 статті 45 Закону України “Про Конституційний Суд України” за неповідомчістю Конституційному Суду України питань, порушених у конституційних поданнях.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною і не може бути оскарженою.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ